

Anna Latawiec

"Spór o granice poznania:
prolegomena do epistemologii", Jacek
Juliusz Jadacki, Warszawa 1985 :
[recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 22/2, 229-230

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

5. La domination de l'éthique fait que le problème principal de la philosophie devient celui du comportement et de sa valeur, et non plus l'esse des êtres, et même l'esse de ce comportement.

Jacek Juliusz Jadacki: *Spór o granice poznania. Prolegomena do epistemologii*, Warszawa 1985, ss. 220.

Zainteresowania J.J. Jadackiego (Instytut Filozofii UW) zdają się oscylować wokół teoriopoznawczych zagadnień z zakresu twórczości, muzyki, sztuki, języka (por. np: *Nauka i smak*, Studia Filozoficzne 2/1971; *Twórczość i społeczeństwo*, Studia Filozoficzne 4/1971; *Ścisłe myślenie i wyobraźnia twórcza*, Miesięcznik Literacki 10/1973; *Leona Chwistka poglądy na sztukę*, Studia Estetyczne 10/1973; *O poglądach Leona Chwistka na język*, Studia Semiotyczne 5/1974 oraz Studia Semiotyczne 13/1983; *O poglądach Romana Ingardena na dzieło muzyczne*, ZN PWSM w Gdańsku 14/1976; *Wiedza i istnienie. O poglądach Romana Ingardena*, Studia Filozoficzne 6/1980; *Świat wartości*, Etyka 21/1985).

Przedmiotem teorii poznania (epistemologii) są zarówno czynności poznawcze, jak i ich poznawcze rezultaty. Teoria poznania jako nauka filozoficzna „bada poznanie ludzkie jako informatora (w aspekcie prawdziwości) celem dotarcia do ostatecznych racji kwalifikacji wartości tego poznania i uzyskania podstaw (kryteriów) oceny faktycznych jego rezultatów w sposób w pełni krytyczny i niedogmatyczny” (A. B. Stępień, *Elementy filozofii*, Lublin 1982, 63). Prezentowana praca stanowi próbę wprowadzenia pewnego „ładu w gąszczu zagadnień kryjących się pod szyldem sporu o granice poznania — choć nie bez konkluzywnych dygresji” (s. 8). Autor szuka w swej pracy odpowiedzi na pytanie o granice poznania. Rozważania na podjęty temat można podejmować w trzech aspektach: 1. jako pytanie o sposoby poznania (s. 40—57); 2. pytanie o to, co może być podmiotem poznania (s. 58—59); 3. jako pytanie o zasięg poznania (s. 60—74). Z tak postawionymi pytaniami wiąże się zagadnienia: prawomocności poznawczej (s. 75—86), poznania i istnienia (pytanie o zasięg istnienia trudno oddzielić od pytania o zasięg poznania) (s. 87—104), przedmiotowości i prawdy (s. 105—114). Kolejność podejmowanych problemów narzuca autorowi potrzebę sformułowania zestawienia wyników, do jakich dochodzi na drodze wcześniej przedstawianych zagadnień (s. 115—127). Ta część *Sporu o granice poznania* wydaje się stanowić szczególnie interesujący materiał dla wnikliwego Czytelnika.

Czytelnik otrzymuje w pracy J.J. Jadackiego bogaty zestaw literatury do podejmowanych zagadnień, który obejmuje: dzieła ogólne — 40 pozycji, wypisy — 16 pozycji, wybory — 11 pozycji, publikacje z zakresu epistemologii polskiej — 142 pozycje i obcej — 164 pozycje (s. 11—32), a także indeks rzeczowy (s. 172—211) i indeks nazwisk (s. 212—220).

Prezentowana pozycja charakteryzuje się prostotą myśli, przejrzystością i całościowością ujęcia zagadnienia. Wydaje się, iż udało się autorowi osiągnąć zamierzony cel: próbę wprowadzenia ładu do zagadnienia źródeł poznania. Cel został osiągnięty dzięki m.in. interesującemu przedstawieniu istotnych kwestii w formie schematów graficznych (por. s. 38, 41, 107), a także dzięki dokonaniu zestawienia najważniej-

szych wyników rozważań podjętych przez autora. *Spór o granice poznania* nie pretenduje do ostatecznego rozwiązania postawionego problemu; ujawnia szereg kwestii otwartych, co wydaje się mieć duże znaczenie inspirujące dla Czytelnika.

Omawiana praca powinna zainteresować szczególnie studentów pierwszych lat filozofii z racji zaprezentowanego usystematyzowanego materiału epistemologicznego, a także studentów wyższych lat — z racji bogato zasygnalizowanych problemów do rozwiązania. Walory dydaktyczne pracy podnosi dokonane zestawienie zagadnień, których głębsze poznanie i próby rozwiązania winna ułatwić bogata literatura.

Anna Latawiec

Karl R. Popper, Konrad Lorenz, *Die Zukunft ist offen; Das Altenberger Gespräch mit den Texten des Wiener Popper-Symposiums*. Herausgegeben von Franz Kreuzer. Piper, Muenchen 1985, s. 143.

Osiemdziesiąte rocznice urodzin Karla Poppera i Konrada Lorenza dały okazję do różnego rodzaju podsumowań ich naukowego dorobku. Najczęstszą formę takiego podsumowania stanowiły sympozja naukowe, z których materiały doczekały się już częściowego opracowania i publikacji.

Na zredagowaną przez Franza Kreuzera książkę *Die Zukunft ist offen* złożyły się materiały z sympozjum zorganizowanego w Wiedniu z okazji jubileuszu Poppera oraz poprzedzająca to sympozjum, odbyta w Altenbergu, rozmowa Karla Poppera z Konradem Lorenzem. Do niej w pierwszym rzędzie odnosi się ustalony przez Kreuzera tytuł *Przyszłość jest otwarta*. Ideą przewodnią tej rozmowy jest ewolucyjna teoria poznania z wyakcentowaniem aktywnej roli podmiotu. Z tego punktu widzenia życie każdej istoty żywej jest nieustannie podejmowanym ryzykiem w dążeniu do coraz lepszego świata. Dla Poppera i Lorenza na poziomie ludzkim oznacza to nieustanne przechodzenie przez próby i błędy, przez proces stawiania coraz śmielszych hipotez i poddawania ich falsyfikacji. Jest to w każdym wypadku proces poznawania świata przez aktywność, która jest nam wrodzona. Według tej koncepcji, świat nie można się nauczyć oczekując biernie dopływu informacji z zewnątrz, lecz trzeba te informacje niejako wydobyć ze świata.

Z tak zarysowanego stanowiska przeprowadza Popper, przy niemal całkowitej zgodzie Lorenza, krytykę indukcjonizmu utożsamianego z pasywną postawą wobec świata. Ich zdaniem, każdą istotę żywą, już choćby przez zachowania eksploracyjne, cechuje aktywny stosunek do świata, ale owa aktywność nabiera szczególnego charakteru wraz z pojawieniem się ludzkiego ducha, którego istotę obaj rozmówcy upatrują w językowej funkcji przedstawiania. Język właśnie umożliwia formułowanie oraz krytykę hipotez i teorii. A krytyka, jak mówi Popper, powoduje rozwój kultury, rozumianej jako urzeczywistnianie się duchowej wspólnoty według procesów analogicznych do tych, które na niższym poziomie rozgrywają się w filogenezie. Ten rozwój cechuje zygmatowaty przebieg i nieprzewidywalność jego przyszłości. A więc przyszłość jest otwarta i wszystko jest możliwe. Otwartość przyszłości zaś jest wyzwaniem dla ludzkości do rozpoznania sensu istniejącego świata i wzmoczenia wysiłków w dążeniu do świata coraz lepszego.